

Anayasa Yazım Sürecine LGBT Müdahilliğinin Merkez Medyadaki Görünümü

Yrd. Doç. Dr. Gülsüm DEPELİ

hacettepe üniversitesi
iletişim fakültesi
depeli@hacettepe.edu.tr

Abstract

The View of the Intervening of LGBT (Lesbian Gay Bisexual And Transgender) on the Constitution Writing Process

This research aims to determine about the civil constitution debates between 2007-2012 and the view of the intervening of LGBT on constitution writing process through the mass media. It's very important to analyze the transfers of the news and the opinion of mass media for three reasons. Firstly, the intervening of LGBT organizations as political actors on constitution writing process and roaming type of this through media can be followed. Secondly, the result of the analysis will be functional to determine the relation between the discourse of mass media and power structures. At last, this information will give us opportunity to consider the similarities and differences between the public discourse of the government and the roaming discourse through the media.

The research is limited by the edition report of August 2012 which shows the Top 13 newspapers and besides two English printed newspapers. Within this scope, the news and the events about LGBT actions will be analyzed through the news and the columns.

keywords: LGBT, political actor, media, representation, constitution writing process

Résumé

L'apparition de la participation des LGBT dans les medias de masse lors du processus d'écriture de la constitution

Cette recherche est axée sur l'apparition de la participation de la communauté LGBT (lesbiennes, gays, bisexuels, transgenres) dans les medias de masse lors du processus de débats sur une constitution civile et du processus d'écriture de la constitution entre 2007-2012. Il est important d'analyser la transmission des nouvelles et des opinions à cet égard par les médias de masse pour trois raisons. Tout d'abord, en tant qu'acteur politique, cela permettra d'observer les activités de participation de la communauté LGBT dans le processus d'écriture de la constitution et la manière dont ces activités sont diffusées par les medias. Deuxièmement, les résultats de l'analyse seront fonctionnels pour interpréter le lien entre les discours des medias de masse et les structures de pouvoir. Et troisièmement, les données ainsi obtenues nous permettrons d'évaluer les points communs et les différences entre le discours sur la démocratie du gouvernement et les discours reflétés à travers des nouvelles diffusées par les médias.

Le cadre de cette étude se limite aux premiers 13 journaux ayant le plus de tirage d'après le rapport de tirage d'août 2012 et aux deux journaux en langue anglaise (au total 15 journaux) et elle se porte sur le reflet dans les medias des actions et activités du mouvement LGBT à travers des nouvelles et articles de presse de manière discursive.

mots-clés : LGBT, les acteurs politiques, les médias, la représentation, le processus d'écriture de la constitution

Özet

Bu araştırma, 2007-2012 yılları arasında gündeme gelen sivil anayasa tartışmaları ve anayasa yazım sürecinde, LGBT (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender) müdahilliğinin merkez medyadan görünümünü konu edinmektedir. Merkez medyanın bu konudaki haber ve kanaat aktarımını analiz etmek üç nedenle önemlidir. Birincisi, bu yolla politik aktör olarak LGBT örgütlerin anayasa yazım sürecine müdahil olma etkinlikleri ve bunun medya üzerinden dolaşıma girme biçimi izlenebilecektir. İkincisi, analiz sonuçları merkez medya söyleminin iktidar yapıları ile bağlantısını yorumlamakta işlevsel olacaktır. Ve üçüncü olarak bu bilgi hükümetin açıklamalarındaki demokrasi söylemi ile medyadaki haberler üzerinden dolaşıma giren söylem arasındaki koşutlukları ve farklılıkları değerlendirmekte olanak sunacaktır.

Merkez medya çerçevesini Ağustos 2012 gazete tiraj raporundaki ilk 13 gazete ve buna ek olarak İngilizce yayın yapan iki gazete olmak üzere, toplam 15 gazete ile sınırlayan araştırmada, LGBT hareketlerin eylem ve etkinliklerinin medyada yer alma biçimi, haberler ve köşe yazıları üzerinden söylemsel olarak analiz edilecektir.

anahtar kelimeler: LGBT, politik aktör, medya, temsil, anayasa yazım süreci

Giriş¹

Toplumların kültür, duygu ve fikir yapısının oluşumunda medyanın iş görme ve etki etme biçimleri, medya ve iletişim çalışmaları içinde her zaman çok yönlü ve çok boyutlu bir soru olmuş, birçok teorik ve ampirik çalışmaya zemin sağlamıştır. Yurttaşlık ve haber alma hakkı; kamusal habercilik; kamusal alan, demokrasi ve temsil ilişkisi; medya, iktidar ve sermayenin yapısal iç içeliği ve bu doğrultudaki yasa ve mevzuat incelemeleri, medya ile toplum ilişkisini araştıran geniş tartışma yelpazesinin sadece bazı konularındandır (Alankuş 2005; İrvan 2005; Küçük 1997; Keane 1999). Medyaya dönük akademik tartışmaların önemli bir çoğunluğu, liberal çoğulcu yaklaşımın medyada profesyonellik ilke ve tartışmaları ile zemin kazanmıştır. Liberal yaklaşımın eleştirel ekonomi politik bir perspektiften yapılan eleştirisi ise bu yönde öne sürülen etik ve politik argümanların (temsilde eşitlik, haberde tarafsızlık, dengelilik, nesnellik gibi nosyonların) esasında bir tür ideoloji olarak iş gördüğünü ve medyayı tanımlayan “yapısal eşitsizliğin” üstünü örttüğünü ortaya koymuştur (İnal 1997).

Medya kuruluşları, çalışanları ve içerikleri, içinde buldukları toplumun siyasi ve ekonomik düzenlemelerinden asla azade olamazlar. Medyanın işleyişi, ister içerikler ister aktörler üzerinden olsun, her zaman ekonomi politik yapısı ile bağlantılı olarak analiz edilmeli, sermaye ve devlet söyleminin bu yapının temel bileşenlerinden olduğu akılda tutulmalıdır (Golding ve Murdock 1997: 49-76).

İktidar, sermaye ve medya arasındaki yapısal irtibat formlarını eleştirel bir perspektifle mesele edinen ve yukarıda kısaca özetlenen tartışmalar, bu araştırmanın analiz odağı olarak dikkat yönelttiği “merkez medya”yı betimsel olarak çerçevelemek açısından önemli olmuştur. Medya metinlerinin söylemsel analizine dönük her akademik çaba aslında ideolojinin işleme biçimlerine ilişkin makro ölçekte bir soruya özgül cevaplar üretme ihtiyacından yola çıkar. Nitekim Türkiye’de LGBT hareketlerin yeni Anayasa yazım sürecindeki anayasal tanınma, eşitlik ve hak mücadelelerini, merkez medyaya yansıyan haber ve köşe yazıları üzerinden, söylemsel olarak analiz etmeyi amaçlayan bu çalışma da aynı ihtiyaç ile yola çıkmıştır.

Araştırmada merkez medya basın ile sınırlanmış, analiz çalışması gazete satış raporlarının satış sayısı açısından en üst sıralarını zapt eden yaklaşık 15 gazete üzerinden yürütülmüştür. Çalışmanın kapsadığı zaman aralığı ise, sivil Anayasa tartışmalarının ilk gündeme geldiği 2007 ile başlatılmış ve 2012’nin

1 Son on yılda anadamar (yaygın) medya, iktidarın müdahaleleriyle birlikte, devletin sermayeden daha güçlü bir belirleyene dönüştüğü yeni bir ekonomi-politik merkez etrafında yapılandırmıştır. Bu süreç anadamar medyanın siyasi temsil yelpazesini de belli ölçüde daralmaya uğratmıştır. Bu değişikliklerle birlikte hem medya alanında hem de akademik çalışmalarda “merkez medya” kavramının benimsendiği makaleler kendini göstermeye başlamıştır (bkz. Dursun 2003: 47-82; Yenen 2012: 1161-1181; Çaylı ve Depeli 2012). Aynı on yıllık döneme dikkat yönelten bu araştırmada “ana damar” yerine “merkez medya” kavramını kullanmak daha uygun bulunmuştur.

sonu ile sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda, araştırmanın ortaya koyacağı sonuç tartışmalarının bir dönemin özgüllüğü bağlamında değerlendirilmesi gerekeceği de açıktır. Çalışmanın yöntemi ile ilgili detaylı bilgi ilerleyen bölümlerde verilmektedir.

Dört ana bölüm olarak tasarlanmış olan araştırmada, sırasıyla önce Türkiye'nin son on yılı, medya ile ilgili düzenlemeleri de hatırlatmak yoluyla kısaca anlatılacaktır. Bu bölümün devamında, Anayasa yazım sürecinde LGBT hareketlerin verdiği hak mücadelesi üzerine betimleyici bir çerçeve verilecektir. Araştırmanın yöntemi ile ilgili bilgilendirmenin devamından gelen bölümün konusu olan, haber metinlerinin söylem analizi ise, ilk iki alt bölümde aktarılmış olan konjonktürel resmin bilgisi ile birlikte yürütülecektir.

2002-2012 Yılları Arasında Medyada Yeni Düzenlemeler

Türkiye tarihinin yaklaşık son on yılında hızlı kültürel, siyasi ve ekonomik değişimler yaşandı. Söz konusu değişimler demokratikleşme ve kimlik mücadeleleri üzerinde de doğrudan etkide bulundu. Türkiye'de 1990'ların başından beri, yaklaşık 20 yıldır mücadele veren LGBT hareketlerin anayasa mücadelesi de bu dönemin özgüllüğünde netlik ve kararlılık kazandı.

Kasım 2002'deki seçimlerle birlikte Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ılımlı İslam ve liberal demokrasi nosyonu ile iktidara geldi. Yeni hükümet, devletin değil birey ve adalet temelli demokratikleşmenin, sivilleşmenin ve insan hakları perspektifinin savunucusu olacağını taahhüt etti, bütün farklılıkları anayasal güvence altına alacağını dile getirdi. Hatta iktidarının daha ilk yılında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan bir televizyon konuşmasında ayrımcılığa uğrayan bütün kimlik kategorileri yanında eşcinsellere de anayasal güvence ve hak taahhüt etti².

AKP 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde ikinci kez iktidarını kesinleştirdi. Askeri vesayetin siyasi ve hukuki adımlarla geriletilmesinin hedef olarak açıklandığı, Kürt meselesinin barışçıl çözümünün sinyallerinin verildiği bu süreçte, darbe anayasasından sivil anayasa geçilmesi ve yeni bir anayasa yazılması yönünde çağrılar yapıldı. Yeni anayasa herkesin anayasası olmalıydı, tüm farklılıkları tanımalı ve anayasal güvenceye almalıydı. Bu doğrultuda sivil toplum kuruluşları ve akademik çevrelerden görüşlerini paylaşmaları beklendi. Pek çok demokratik kitle örgütü ve kimlik hareketi, sivil anayasanın oluşumu sürecine müdahil olmak üzere harekete geçti. Özellikle kadın örgütleri ve LGBT gruplar siyasi talepleriyle hükümetin görüş alanına girmek için aktif çaba içine girdi. LGBT hareket bu süreçte kurulan yeni dernek ve oluşumlarla daha güçlendi, anayasal tanınma ve vatandaşlık hakkı için kararlı bir mücadele başlattı.

2 Başbakan Tayyip Erdoğan 2002 genel seçimleri öncesinde Abbas Güçlü'nün "Genç Bakış" adlı programında eşcinsellerin hak ve özgürlükler çerçevesinde yasal güvenceye alınması gerektiğini söyledi (bkz. Korkmaz 2012).

Ne var ki AKP hükümeti demokratikleşme taahhütlerini 29 Mart 2009 yerel seçimleri ve 12 Eylül 2010 Referandumu ardından kapıldığı “zafer” duygusuyla birlikte hızla geri almaya yöneldi; Müslüman, milliyetçi ve “muhafazakâr demokrat” olarak çerçevelendiği bir toplum nosyonundan hareketle, yeni bir siyasi hedef ve program belirledi. Yeni siyasi programını elinde tuttuğu iktidar olma gücü ile pekiştirmeye, bu doğrultuda ekonomik, siyasi ve sosyal kurumları belirlemeye yöneldi. Aynı süreçte medya da 2007’den itibaren, hem mülkiyet yapıları ve sermaye payları hem de içeriklerin denetimi açısından, önemli ölçüde mevcut hükümetin kontrolüne girmeye başladı. Medya mülkiyet yapıları ve sermaye payları, hükümetin doğrudan müdahalesiyle yeniden düzenlendi; medya kuruluşları ve çalışanları hükümetin siyasi amaçlarına hizmet eder doğrultuda yapılandırıldı ve araçsallaştırıldı (Kurban ve Sözeri 2012)³.

İktidarın medya üzerindeki etkisini örnekleyen birçok vaka yaşandı. Hükümet ile Doğan Medya Grubu arasında Deniz Feneri yolsuzluk iddiaları ile ilgili haberler sonrası yaşanan gerilim ve vergi cezaları ile ATV-Sabah grubunun el değiştirme süreçlerindeki tartışmalar bunlardan ilk akla gelenlerdir. Bunların yanında, Başbakan Erdoğan’ın medyayı sansüre ve otosansüre çağırın söylemlerindeki artış ve sertleşme yanında, 20 Ekim 2011 tarihinde medya yöneticileri ile yaptığı ultimatoma niteliğinde değerlendirilen toplantı ve son beş yıl içinde işine son verilen gazeteci ve köşe yazarı sayısındaki artış, medya ile iktidar arasındaki bağlantıyı ortaya koymasından önemli göstergelerdir (Çaylı ve Depeli 2012: 43-44, 125). Benzer doğrultuda, 15 Şubat 2011 tarihinde kabul edilen 6112 Sayılı RTÜK Kanunu’nun 7. maddesindeki düzenleme de dikkat çekicidir. Bu maddeye, milli güvenliği tehdit eden bir durum ortaya çıkması halinde, Başbakan’ın veya görevlendirdiği bir bakanının medyaya geçici yayın yasağı getirebileceğine ilişkin bir ifade eklenmiştir⁴.

Hükümet 2009’dan itibaren belirlediği yeni siyasi hedefleri doğrultusunda toplumsal muhalefetin kamusal görünürlük kanallarını hem siyaseten hem de yukarıda da örneklediği üzere medya üzerinden tıkama gayretine girse de, artık ok yandan çıkmıştı. Muhalifler, özellikle de kimlikler siyasetinin ürettiği yeni muhalefet grupları ve onların içinde LGBT örgütler, çoktandır meydandaydı ve Anayasal tanınma mücadelesinde geri çekilmemek konusunda kararlıydı.

3 13-20 Ağustos 2012 Tiraj Raporundaki ilk 15 gazete ve sahiplik yapıları şöyledir: Zaman (Feza Gazetecilik); Posta (Doğan Grubu), Hürriyet (Doğan Grubu), Sabah (Çalık Grubu), Sözcü (Estetik Yayıncılık), Pas Fotomaç (Çalık Grubu), Fanatik (Doğan Grubu), Habertürk (Ciner Grubu), Star (Star Medya Grubu A. Ş.), Milliyet (Demirören Grubu), Türkiye (İhlas Grubu), Takvim (Çalık Grubu), Vatan (Demirören Grubu), Akşam (Çukurova Grubu), Yenişafak (Albayrak Grubu). Ayrıca Today’s Zaman (Feza Gazetecilik) ve Hürriyet Daily News (Doğan Grubu).

Medya sahiplik yapısı içinde, son on yıl içinde Doğan Grubu’nun ekonomik gücü azalmış, bunların yanında alana Feza Gazetecilik, Albayrak Grubu, Demirören Gubu gibi güçlenmekte olan yeni aktörler dahil olmuştur. Detaylı tablo için bkz. Kurban ve Sözeri 2012: 2011: 81-85.

4 Burada AKP iktidarı dönemi ile bitişik aktarılan, medya, iktidar ve sermaye arasındaki irtibatın içinde bulunduğumuz döneme özgü bir görünümüdür. Aynı çerçevede, Türkiye’de medyanın yapıları ile iktidarın yapıları arasındaki ilişkiyi ağırlıklı 1990’lar ve 2000’lerin başındaki sosyo-ekonomik ve siyasi değişimlerle koşut olarak ele alan iki ayrı çalışma için bkz. Kejanlıoğlu 2004 ve Adaklı 2006.

LGBT Hareketler: Anayasal Tanınma ve Eşitlik Mücadelesi⁵

Yeni Anayasa çağrısı ve tartışmaları başladığı andan itibaren LGBT hareketler kendi anayasal talepleri doğrultusunda örgütlendiler⁶; *Ayrımcılığa Karşı Gökkuşáğı Koalisyonu*, *Anayasa LGTT Komisyonu* ve *Sosyal Politikalar Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD)*, bunların içinde en dikkat çeken yapılar oldu. 1990'ların başından bu yana var olan *Kaos GL* ve *Lambda* İstanbul yanında 2006'da kurulan Pembe Hayat adlı ilk trans hakları derneği, 2008'de kurulan *LGBT Aileleri İstanbul Grubu (LİSTAG)* ve 2009 senesinde tüzel kişilik kazanan *Siyah Pembe Üçgen* derneği de anayasal tanınma talebiyle eylem ve basın açıklamaları yaptılar.

LGBT örgütler özetle,

- Anayasa'nın 10. maddesine "cinsiyet kimliği" ve "cinsel yönelim" ibarelerinin eklenmesi,
- Anayasa'daki "genel ahlak", "kamu düzeni", "adap", "milli değer" gibi muğlak ve görece ifadelerin giderilmesi,
- Temel hak ve özgürlükler konusunda uluslararası sözleşmelerin esas alınması

yönünde taleplerini somutlaştırdılar (SPoD 2012a: 11). Cumhurbaşkanı, TBMM Başkanı, Başbakan ve TBMM'deki ilgili komisyon başkanlarına taleplerini bildiren bir mektup gönderdiler (4 Ekim 2007). 20 Kasım 2007'de kurulan Anayasa LGBT Komisyonu 16 Şubat 2008'de meclise kart gönderme eylemi yaptı. Bu eylemde, Anayasa Komisyonu Başkanı Burhan Kuzu'ya üzerinde "Anayasaya cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği eklenmesini talep ediyorum" yazılı kartlar postalandı. Kuzu bu talebi kamuya "Eşcinseller de eşitlik istiyor, verecek miyiz? Tabii ki vermeyeceğiz", sözleriyle duyurdu. Konu ile ilgili bir başka konuşmasında Kuzu toplumun henüz buna hazır olmadığını şu sözlerle ifade etti: "Belki 22. yüzyılda..." (Öz 2010). 2007 Genel Seçimlerinde AKP'den milletvekili olmuş ve dönemin TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanlığı'nı yapmış olan Zafer Üskül, Kaos GL'nin organize ettiği III. Homofobi Karşıtı Buluşma'ya konuşmacı olarak katıldı. Böylece bir LGBT örgütü ilk kez bir milletvekilini ağırlamış oldu. Üskül bu adımı nedeniyle partisinden yoğun tepki aldığı gibi Vakit gazetesinin nefret söyleminin de hedefi oldu⁷. 2009'daki kabine değişikliği sonrasında Kadın ve Aileden Sorumlu Bakan olan Aliye Kavaf, "eşcinsellik hastalıktır", dedi (Keniş 2011). Eşcinseller doğrudan hükümetten gelen bu homofobik ve ayrımcı

5 Bu kısımdaki bilgiler "karşıt kamusal gruplar" kategorisini örnekleyen *Kaos GL*, *Bianet*, *Bizsiz Anayasa Olmaz*, *SPoD* ve *Lambda İstanbul*'un web sayfalarından alınmıştır.

6 *Ayrımcılığa Karşı Gökkuşáğı Koalisyonu* Bileşenleri: Heburn Diyarbakır LGTT Oluşumu; İstanbul LGTT Dayanışma Derneği; Kadın Kapısı; Kaos GL; Lambdaİstanbul LGTT Dayanışma Derneği; MorEl Eskişehir LGTT Oluşumu; Pembe Hayat LGTT Dayanışma Derneği Siyah Pembe Üçgen İzmir LGTT Derneği; Sosyal Politikalar, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Araştırmaları Derneği; Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi; Voltrans Trans Erkek İnişiyatifi.

7 Bkz Çakır 2008.

söyleme, eşitlik ve anayasal hak taleplerini yineleyerek cevap verdiler; İzmir Siyah Pembe Üçgen Derneği basın açıklaması yaparak eşcinsellerin anayasal tanınma ve eşitlik isteklerini bir kez daha dillendirdi (17 Nisan 2010). LGBT Hareketler 14 Kasım 2011'de TBMM'ye bir mektup daha yazarak Anayasa'ya "cinsel yönelim" ve "cinsiyet kimliği" ibarelerinin eklenmesi siyasi taleplerini yinelediler (Ege 2012). Hükümet tarafından gelen benzer doğrultudaki homofobik ve ayrımcı açıklamalar devam etti. Tüm farklılıkları kucaklayacağını açıklayan ve demokratik, sivil bir anayasanın çağrıcısı olan mevcut hükümetin milletvekillerinin LGBT'ye yönelik tutum ve açıklamaları tam aksi yöndeydi. Bir yandan İçişleri Bakanı eşcinsel bireylere "namussuz", "ahlaksız", "gayriinsani" sözleriyle saldırırken, öte yandan yine aynı hükümetin 2011'de kurulmuş olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın başına getirilen Bakan Fatma Şahin ise «aile değerlerini sarsmadığı müddetçe eşcinsellere destek verebileceğini»⁸ söylüyordu (Tahaoglu 2012).

Kamusal alan her zaman söylemsel çekişmenin ve görünürlük mücadelesinin alanı olmuştur. Nitekim LGBT hareket de hak mücadelesinde motivasyonunu kaybetmeden devam etti. Anayasa yazım sürecinin başladığı 2012'nin başında SPoD, Anayasa Uzlaşma Komisyonu ile görüşmek üzere randevu aldı. Milletvekilleri Gürsel Tekin (CHP), Hasip Kaplan (BDP), Ayşe Nur Bahçekapılı (AKP) ve TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu ile görüştü (Lambdaistanbul 2012). Mayıs 2012'de Anayasa yazım sürecinde LGBT grupların "cinsel yönelim eşitliği" ve anayasal güvence talepleri hükümetin tüm dirençlerine rağmen, BDP'nin talebiyle ve CHP'nin desteğiyle Komisyon'un gündemine yerleşti. AKP'liler "Genel ahlak içinde böyle bir kavram yok. Bu tür yanlışları meşrulaştırmış oluruz. Aile yapısı ve toplumsal değerlere ters bir ifadeyi anayasaya koyamayız" (Yılmaz 2012), diyerek karşı çıktılar. LGBT'lerin eşitlik talebi "hiç kimseye hiçbir sebeple ayrımcılık yapılamaz" ifadesinin içine gömülmek istendi. MHP, LGBT'lerin anayasal tanınma ve hak taleplerine dönük tepkisini "her şeyi tek tek saymaya kalkarsak işin içinden çıkamayız. Herkes bir şeyi sokuşturmak isteyecektir" itirazı ile dile getirdi (Kaos GL 2012b). Toplantı boyunca sessiz kalmakta inat eden AKP, "uluslararası sözleşmelerle çelişmemek" yönündeki talep ve uyarılar karşısında tutum alabilmek için Başbakan Erdoğan'ın kişisel tavrını beklemek istedi. Toplantı sürerken mecliste "Çocuğunuzun eşcinsel olduğunu öğrenseniz ne yaparsanız" tartışması yaşandı. AKP'li üye soruyu "hastaneye götürürüm", diye cevapladı (PembeHayat2012).

Anayasa yazım sürecinde hükümet tarafından sergilenen bu reddiye ve direnç tutumu, müzakereyi bir olanak olmaktan çıkararak yanı sıra, liberal demokrasinin işleme koşullarını bile kırılmaya uğrattır nitelikteydi. Yaşananlar eşcinsellere yönelik siyasal ve toplumsal ayrımcılığın somut örneği oldu; bunun en temel

8 Özellikle 2010 Referandum sonrasında AKP aileyi sosyo-ekonomik bir birim olarak yeniden kurguladı ve öne çıkardı. Her türlü siyasi söyleminde aileyi merkezi bir yere oturtan hükümet, aynı süreçte Kadın ve Aileden Sorumlu Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalarından Sorumlu Bakanlık olarak değiştirdi. Hem ev içi hem de kamusalda politik eril şiddetin hedefi olan kadınları görünmez kılan bu değişiklik, kadın örgütlerinin ve feminist grupların haklı eleştirilerine konu oldu.

dayanağı ise “genel ahlak”tı. Oysaki medyanın Anayasa yazım tartışmalarında “kriz” ve “tıkanma” sözleriyle karşıladığı bu süreçte asıl tartışmalı hale getirilen “eşcinsellerin yaşam hakkı”ydı (Kaos GL 2012a). Bunun en açık göstergesi ise, sadece son üç senede öldürülen LGBT bireylerin sayısının 40’ın üzerinde olduğu bilgisiydi (SPoD 2012b).

Mecliste gelişen olaylar üzerine *Kaos GL*, *Lambda İstanbul* ve SPoD, eşitlik mücadelesi için Meclis’e bir kez daha kart attı (1 Haziran 2012), bu eylem birkaç defa tekrarlanmak yoluyla yaklaşık bir ay devam etti. Son iki yıldır AKP’nin birçok bakanı ve milletvekili hükümetin konuyla ilgili tutumunu ortaya koyan net açıklamalar yapmıştı. LGBT hareket için AKP’nin vaatleri ile yaptıkları arasındaki uyumsuzluğu ifşa etmek artık bir sorumluluk halini aldı. Eşcinseller bu kez Başbakan’a ve Cemil Çiçek’e geçmişî hatırlatmak yoluna gittiler. Anayasa Uzlaşma Komisyonu Başkanı Cemil Çiçek LGBT’lerden bir kez daha mektup aldı. Devamında Meclis’e gönderilecek sayısız kartın üzerinde Başbakan’ın LGBT bayrağı altında ufka bakan bir fotoğrafı ve 2002’de sarf ettiği sözleri vardı.

LGBT Örgütlerinin Meclis’e Gönderdikleri Kart⁹

Hükümetin LGBT’ler konusundaki tutumu açıldı. Muhafazakârlığı kurumsal ve yapısal olarak devlet ideolojisine dönüştürmek doğrultusunda ilerleyen hükümet “yeni muhafazakâr Türkiye” kurgusu içinde LGBT’lere yer vermek istemiyordu (Açıkgöz, Erdemol 2012). Bunun üzerine, mücadeleyi genişletmeyi ve güçlendirmeyi hedefleyen SPoD ve LGBT gruplar, aşağıdaki metni tüm sivil toplum kuruluşlarının sorumluluğuna ve imzasına açtılar.

9 Fotoğraf <http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=12281> sayfasından alınmıştır, 28.02.2013.

Biz imzacı kurum ve kuruluşlar olarak milletvekillerimize şu hususları yeniden hatırlatmak isteriz: LGBT bireyleri şiddetten ve her türlü ayrımcılıktan korumak devletin görevidir. LGBT bireylerin toplumun diğer tüm bireyleri gibi eşit yurttaşlar oldukları anayasada açıkça belirtilmelidir. LGBT bireylerin can güvenliklerinin garantiye alınması ve onurlu bir yaşam sürme haklarının hayata geçirilmesi için, Yeni Anayasa'nın ayrımcılık yasağını düzenleyen maddesine 'cinsel yönelim' ve 'cinsiyet kimliği' ibareleri eklenmelidir (Kaos GL 2012c).

Eşcinseller gerek 1 Mayıs'larda, 1 Eylül'lerde (Dünya Barış Günü) gerekse Türkiye'de 2005'ten beri düzenli olarak yapılan Onur Haftası etkinliklerinde, diğer bir ifadeyle kamusal mecraya çıktıkları her fırsatta bu taleplerini yinelediler. Özellikle 25 Haziran-1 Temmuz 2012 tarihleri arasında yapılan Onur Haftası, tam da Anayasa yazım sürecindeki "tikanmanın" üstüne tanınma ve eşitlik taleplerinin en yüksek noktaya ulaştığı etkinlik oldu. 27 Haziran 2012'de ise SPoD ve LİSTAG bir kez daha Meclis'teydiler; CHP ve BDP milletvekilleri ile görüştüler, MHP'nin tutumundan duydukları rahatsızlıkları iletiltiler.

13 Eylül 2012 tarihli Anayasa Komisyonu toplantısında LGBT örgütlerin "cinsel yönelim" ve "cinsiyet kimliği" ifadelerinin Anayasa'ya girmesi yönündeki talepleri reddedildi. AKP'li bir üye "eşcinsellerle ilgili ifadeyi anayasanın hiçbir yerinde görmek istemediğini" belirtti (bianet 2012). LGBT grupları ise mücadelelerinden vazgeçmeyeceklerini, bu konuda Türkiye hükümetinin ulusal ve uluslararası platformlarda gölgesi olmayı sürdüreceklerini açıkladı (Köylü 2012).

Araştırmanın Çerçevesi ve Yöntemi

Bir kamusal mecra olarak medya, iktidar ve sermaye ile arasındaki yapısal bağlar nedeniyle "toplumsal iktidar yapısının kalıtsal bir parçası" gibi hareket eder (van Dijk 2005: 350). Bu doğrultuda medya, toplumsal yapının içindeki farklılık kategorilerini medya kamusalılığına tahvil ederken, genellikle egemen olanın çıkarlarını "sosyo-bilişsel bir doğa" olarak kurgular, dezavantajlı olan sosyal grupları ise yetersiz, yanlış, yardıma muhtaç vb. içeriklerle temsil eder (van Dijk 2005: 324, 351; Hall 1997: 223-290).

Nitekim Türkiye medyası da egemenin söylemsel ideolojisi karşısında güçsüz olan sosyal grupları ve kimlikleri (yoksullar, Kürtler, Aleviler, Ermeniler, kadınlar, eşcinseller vs.) ayrımcı, sosyal ve ahlaki açıdan olumsuz kodlamalarla sunmanın sayısız örneğini verdi¹⁰. Onlar medyada genellikle özne olarak temsil edilmedi, medyanın kendi ideolojik kodları içinde keyfi olarak kurguladığı anlatıların "nesnesi" haline geldiler; toplumun biliş ve duygu yapısına, "kötü", "ahlaksız", "tekinsiz", "tuhaf", "tehlikeli", "kurban/düşkün" gibi kodlamalarla eklendiler. Dolayısıyla Türkiye'de özellikle merkez medya eşcinselleri hemen hiçbir zaman "özne" olarak görmedi ama sıklıkla "nesne" olarak kurguladı. Onları ideolojik olarak inşa edilmiş

¹⁰ 2004'te, Türk Ceza Kanunu ile ilgili tartışmalar sürecinde, eşcinsellerin medyadaki görünürlüğü üzerine bir değerlendirme için bkz. Depeli 2006: 77-79.

bir temsilin içine sıkıştırdı. Daha yerinde bir ifadeyle, medya eşcinselleri temsil etmedi; kendisinin içerikleştirdiği bir temsilin saldırısına maruz bıraktı.

Mücadeleyi siyasi bir içerik ve nitelik olarak kavramış olan LGBT hareket, 2000'lerin başlarından itibaren eylem ve miting alanlarında kendini göstererek, en başta medyadaki bu "nesneleştirici" bakışı kesintiye uğrattı. Sadece Türkiye siyasetinin değil, merkez medyanın temsil rejiminin de karşısına "özne" olarak çıktı. LGBT'ler politik bir talebin öznelere olarak medyayı kendilerine bakmaya zorlarken iki şeyi aynı anda yapmaya çalıştılar. Hem medyanın kendilerine dönük nesneleştirici, ayrımcı, cinsiyetçi, homofobik ve transfobik bir merakla biçimlenen bakışına meydan okudular, hem de anayasal güvence ve hak mücadelelerini kamusal alanın konusu haline getirdiler. Bu tür bir eşcinsel imgesi, merkez medyanın ideolojik olarak belirlenmiş pornografik merakı ile pek uyuşmuyor gibiydi. Peki, bakmadığı şeyi –güçlü bir eşcinsel hareketi– görmek durumunda kalan merkez medya, Anayasa tartışmaları sürecinde çeşitli eylem, çağrı ve etkinliklerle sürece dâhil olan LGBT örgütleri ve bireyleri ne kadar gördü?

Daha önce de belirtildiği üzere bu çalışmada analize tabi tutulan medya unsurları konusunda siyasi yelpazenin tüm bileşenlerini temsil etmek kaygısı güdülmemiş, aksine merkez medyanın tutumunu odağa almak özellikle önemsenmiştir. Bu akademik sorgunun nedeni şudur: Türkiye'nin yaklaşık son altı yılı, medya, iktidar ve sermayenin birbiriyle ilişkisini ifşa ve eleştiri konusu yapan kuramsal tartışmaların ampirik sağlamasının yapıldığı bir laboratuvar gibi işlemiştir; merkez medya, doğrudan iktidarın müdahalesi ile hızlı siyasi, ekonomik ve yapısal değişimler ve el değiştirmeler yaşamıştır. Bu bağlamda, LGBT hareketlerin yeni anayasa yazım sürecine müdahilliğinin medyadaki görünümünü konu alan bu araştırma, dikkatini önemli ölçüde iktidarcı belirlenmiş olan merkez medyaya yöneltmeyi özellikle seçmiştir¹¹.

11 Çalışmadaki merkez medya sınırlandırması ile birlikte sol, sosyalist medya ve Kürt medyası doğal olarak kategori dışı kalmıştır. Bununla birlikte, sistematik olmasa da genel gözlemlere dayanarak, analize konu olan süreçte bu gazetelerin, LGBT eylemlerini haberleştirmede siyaseten doğruluk ve habercilik etik kriterlerine genellikle uygun hareket ettikleri söylenebilir.

*Gazetelerin 13-19 Ağustos 2012 Tarihleri Arasındaki
Ortalama Net Satış Rakamları¹²*

Sıra	Gazete	Net Satış	Önceki Hafta	Fark
1	Zaman	893.405	897.881	-4.476
2	Posta	443.494	466.744	-23.250
3	Hürriyet	391.582	404.132	-12.550
4	Sabah	310.414	308.328	2.086
5	Sözcü	288.802	291.844	-3.042
6	P.Fotomaç	234.374	234.385	-11
7	Fanatik	216.126	221.486	-5.360
8	Habertürk	214.281	212.907	1.374
9	Star	154.300	156.246	-1.946
10	Milliyet	153.054	153.957	-903
11	Türkiye	118.332	119.439	-1.107
12	Takvim	113.806	116.739	-2.933
13	Vatan	107.043	107.915	-872
14	Akşam	104.343	104.587	-244
15	Yeni Şafak	103.508	101.987	1.521
16	Today's Zaman	7.788	8.930	-1.142
17	Hurriyet Daily News	5.299	5.153	146

Basın üzerinden yürütülen araştırmada analiz birimi olarak satış raporlarında (tiraj sıralamasında) üst sıralara yerleşen gazetelere dikkat yöneltilmiştir. Bu gazeteler ağırlıklı düşük fiyatla ve/veya abonelik sistemiyle satılan, sosyal medya tüketicileri yanında, sınıfsal ve kültürel olarak sosyal medyaya erişimi kısıtlı insanlar tarafından da okunan nitelikte gazetelerdir. Merkez medyanın dolaşıma soktuğu içeriğin etki sınırları içindeki bu okur topluluğunu, hükümetin ağırlıklı gönderme yaptığı (milletim, halkım, vatandaşım ifadeleriyle seslenen) ve söylemsel desteğini sağladığı nicel çokluk olarak çerçevelemek mümkün. Bu yanılla düşündüğümüzde, araştırmanın bir anlamda “yandaş” olarak düzenlenmiş bir medyaya bakmak amacıyla olduğunu söyleyebiliriz. LGBT hareketlerin eylem ve etkinliklerinin medyada haber olma biçimleri örneğinde, böyle bir analizin, medyanın söylemi ile mevcut iktidarın söylemi arasındaki irtibatın niteliğine dair somut bir yorum olanağı sunacağı düşünülmektedir.

Yukarıdaki araştırma sorusu doğrultusunda makalede Ağustos 2012'deki tiraj raporu sıralamasındaki ilk 15 gazete merkeze alındı. Futbol gazeteleri çalışmanın dışında tutuldu. Dolayısıyla, Zaman, Posta, Hürriyet, Sabah, Sözcü, Habertürk, Star, Milliyet, Türkiye, Takvim, Vatan, Akşam ve Yeni Şafak olmak üzere listedeki ilk on üç gazetenin haberleri analiz edildi. Belirlenen gazetelere ek

¹² Tablo <http://www.medyatava.com/tiraj/13.08.2012> sayfasından alınmıştır, 28.02.2013.

olarak, tiraj sıralamasında çok gerilerde olsalar da, İngilizce yayın yapan iki haber gazetesi Today's Zaman ve Hürriyet Daily News, anayasa yazım süreci ve LGBT eylemliliğinin uluslararası kamuya nasıl bir içerikle aktarıldığını izlemek üzere analiz listesine dâhil edildi; böylece analize konu olan gazete sayısı toplam 15 olarak belirlendi. Gazetelerde yer alan haber ve köşe yazıları, içeriklerini ve kavramsal yelpazelerini belirleyen (kültürel, siyasi, dinsel vb.) söylemsel eklemlemeleri açısından irdelendi.

Merkez Medyanın Gözünden LGBT Mücadelesi

Belirlenen gazeteler arasında, LGBT talep ve eylemlerini hiç görmeyenler olduğu gibi konuya çekingen ve kararsız yaklaşanlar da oldu, meseleyi bambaşka siyasi ve ideolojik bağlamlarla ilişkilendirenler de. Bunların yanında, LGBT'lerin eylemlerini ve siyasi talebini makul bir nicelikte ve politik doğruluk ve etik kurallara uygun bir dille aktaranlar da yok değildi. Magazin haberlerinin ve görsel içeriklerin tamamen dışarıda tutulduğu çalışmada yaklaşık 150 gazete metni (haber ve köşe yazıları) tarandı. Bunların 25'i doğrudan LGBT eylemlerini, etkinliklerini ve çağrılarını konu alıyordu. Merkez medyanın basın bileşeni içinde LGBT mücadelesinin hangi gazeteler tarafından ne kadar (niceliksel) ve nasıl (niteliksel) görüldüğünü yakından izleyerek devam edelim.

Haber ve köşe yazıları incelendiğinde, Zaman, Yeni Şafak, Türkiye, Takvim, Sözcü ve Vatan gazetelerinin LGBT grupların anayasal tanınma ile ilgili eylemlerini haber olarak hiç görmediği izlendi. Bunların içinde Vatan ve Sözcü gazeteleri Türkiye'deki eşcinselleri görmemekle birlikte, birer haberlerinde Avrupa'nın konu ile ilgili prosedür düzenlemeler hakkında Türkiye'ye dönük uyarı ve raporlarını haberleştirdiler (Sözcü 14.05.2012; Vatan, 12.01.2012). Eylem alanlarındaki LGBT'leri görmemek konusunda ortaklaşmakla birlikte, haber metinlerinin detaylarına inildiğinde gazetelerin farklı stratejilerle yol aldığını tespit etmek mümkün. Örneğin bu stratejilerden biri, adı geçen gazetelerin LGBT'leri görmezden gelmenin zor olduğu kitlesel eylemleri nasıl haberleştirdiklerinde izlenebilmektedir. Yeni Şafak, Vatan ve Takvim gazeteleri 2012'deki 1 Mayıs'ı, "En güzel 1 Mayıs", "Yüzbinler Taksim'de", "Mayıs kardeşliğin bayramı" gibi ifadelerle haberleştirdi. Bu şenlikli kalabalığın içinde eşcinseller de vardı. Kimi gazeteler meydandaki eşcinselleri görmezden geldi, kimileri ise onları kalabalık katılımcılar listesinden silmeyi göze alamadı. Buna ek olarak, 2011'deki 1 Mayıs kutlamalarında Taksim'i "Bayram havasında 1 Mayıs" başlığı ile haberleştiren Zaman (02.05.2011) haber içeriğinde LGBT'leri anmadı. Aynı gazete, İstanbul Taksim meydanındaki LGBT'leri görmezken, Diyarbakır'dakileri görmeyi tercih etti (Zaman 01.05.2011).

LGBT örgütlerin talepleri hakkında hiç haber aktarmamayı tercih eden bu gazeteler, köşe yazılarında eşcinsellik konusuna diğer gazetelerde rastlanamayacak ölçüde sık yer verdi. Haberlerde özne olarak açıkça yok saydıkları eşcinsellerden, "Türkiye'de bulunmayan" bir olguymuş, dışarıdan gelen bir

tehditmiş gibi söz etti¹³. Eşcinsellerin kamusal alanda duyulur hale gelen sesleri gazete haberlerine yansımaya da, örneğin Zaman gazetesinde konu “ahlaki erozyon”, “yozlaşma” ve “Batı’nın olumsuz etkileri” bağlamında gazetenin köşe yazılarında tartışıldı. Özellikle Batı’da yaygın olan “gayclub”lerin ülkemize de “sirayet” etmesi dert edinildi (Alatlı 2007). Bilgi Üniversitesi’nde Gökkuşluğu LGBT’nin kuruluşu Zaman’da (16.05.2007) “Gay kulübüne izin veren YÖK’e suç duyurusu” başlığıyla haberleştirildi.

Zaman gazetesi yanında Yeni Şafak ve Star gazeteleri eylem yapan eşcinselleri hemen hiç görmüyor, adeta bir çeşit hayalete karşı kapılarını sıkı sıkı örtmeye çabalıyorlardı. Oysaki hayaletler kapılara mahkûm değildi; gazete köşe yazarlarının hezeyanı bunun en açık göstergesi oldu. LGBT’leri eylemleri ve talepleriyle hiç görmediği halde, köşe yazılarında deyim yerindeyse dilinden düşürmeyen gazeteler arasında Yeni Şafak başı çaktı. Gazetede konu ile ilgili çıkan 16 metnin 9’u köşe yazısıydı. Bunların bir kısmında dini hassasiyetleri ve muhafazakâr değerleri ön planda tutan toplumsal grupların hassasiyetleri ve tahammül sınırları merkeze alındı. İnançlı Müslümanların ahlaken onaylamadıkları hayat biçimleri tarafından baskı altına alınıp mağdur edildikleri yazıldı (Karaman 2011). Eşcinseller, din, inanç ve değer eksikliği içinde olan ve inançlı grubu tehdit ve mağdur eden gruplar arasında sayıldı. Eşcinsellik konusunda pedagojik bir dil arzusu içinde olmakla birlikte saldırgan tarzını dindiremeyen köşe yazarı Karaman, dinin eşcinselliği yasakladığını savunan başka yazılar da kaleme aldı (Karaman 2009a, 2009b, 2009c). Dolayısıyla, Anayasa’ya “cinsel yönelim” ve “cinsiyet kimliği” ibarelerinin eklenmesi ve “genel ahlak” ifadesinin muğlâklığı ile ilgili en canlı eylem ve tartışmaların yaşandığı süreçte, eşcinseller dini muhafazakâr değer yapılarının toplumsal meşruiyet alanını zapt etmesiyle dışlandılar. Daha da ötesi, “Eşcinsellik insan türüne ve fıtratına saldırı” başlıklı bir yazı ile açıkça saldırgan olarak işaretlendiler (Kaplan 2010).

Sabah, Posta, Star ve Habertürk gazeteleri, LGBT örgütlerin mücadelelerini çok sınırlı ölçüde de olsa haber olarak görenler arasında yer aldı. Posta ve Sabah sadece bir, Star iki, Habertürk ise üç LGBT eylemini haberleştirdi. Bu gazetelerin LGBT bireyleri politik aktör olarak en az bir defa da olsa görebilmiş olmaları olumlu değerlendirilebilir. Fakat bu bilgiyi gazetelerin eşcinsellere yönelik genel tutumu ile de sınamak gerekiyor. Bu gazeteler eşcinselleri sıklıkla homofobik, transfobik, magazinsel ve sansasyonel haberlerin konusu yapan özellikleriyle biliniyorlar, nitekim araştırmanın dikkat yönelttiği zaman aralığında gazetelerin benzer türde birçok haberine rastlandı¹⁴. Hatta magazinselleştirme ve çarpıtma, Anayasal hak

13 Konu LGBT olduğunda hemen bütün merkez medya kuruluşları Türkiye’den çok Avrupa ve Amerika’yı takibe aldı. “Eşcinsellerin evliliği” ile ilgili başka ülkelerdeki olumlu ve olumsuz düzenlemeler titizlikle izlendi. Ne var ki bunlar Türkiye’deki gelişmelere ve tartışmanın muhataplarına ilişkin bilgi içermediği gibi konuyu Türkiye dışındaki ülkeleri uğraştıran magazinsel bir konu haline dönüştürüyordu.

14 Bu tür haberler çalışmanın konusu dışında olduğu için doğrudan elendi. Onlarla ilgili nicelleştirme gibi bir çalışma da yapılmadı.

mücadelesine dönük haberlerde de eksik kalmadı. Örneğin Sabah'ın (24.04.2012) TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun LGBT örgütlerinin taleplerini görüştüğü Mayıs 2012 toplantısını, "Anayasada 'ensest' endişesi tartışıldı" başlığıyla vermesi, böyle bir sansasyonelleştirme ve çarpıtmanın en açık örneklerinden biri olarak anılabilir. Aynı gazete, MHP'nin ve AKP'nin eşcinsellerin tanınma talebini "hiç kimse hiçbir sebeple ayrımcılığa tabi tutulamaz" ifadesinin içine gömme ve bu yolla görünmez kılma ısrarını, açıkça yanlış bir biçimde "bütün partilerin sıcak baktığı bir öneri" olarak aktardı (Sabah 27.05.2012). Zira Komisyon'daki BDP'li ve CHP'li üyelerin görüşü LGBT'lerin taleplerini anayasaya yansıtma yönündeydi. Posta (22.05.2012) ise Komisyon'daki gelişmeleri haberleştirirken, "BDP'nin maddeye sokmak istediği cinsel yönelim ifadesi" sözlerini seçerek, tek taşla iki "tehlikeli" kategoriye, Kürtleri ve eşcinselleri aynı anda hedefe oturtmayı tercih ediyordu.

LGBT eylemlerini çok sınırlı da olsa haber olarak görebilmiş gazeteler içinde Star ve Sabah özellikle köşe yazılarıyla öne çıktı. Örneğin Yavuz Donat yeni Anayasa yazma süreci ile canlanan talep yağmurunu, konu ile ilgili tutumu ve tarafı açık olan dönemin Anayasa Uzlaşma Komisyonu Başkanı Burhan Kuzu'dan dinlemeyi tercih ediyor, haliyle Kuzu'nun eşcinsellerin "bile" hak istediği bilgilendirmesini aynı hayret dolu vurguyla aktarıyordu (Donat 2010). Emre Aköz ise eşcinsellerin mücadelesinin yükseldiği bu dönemde, okurundan gelen şu satırları köşe yazısında paylaşıyor, "köklü, şaşırtıcı, ezber bozucu" bir düşünce olarak olumlu ifadelerle değerlendiriyordu:

Eğer Kurtlar Vadisi'nin tüm haklarını alabilirsem, başroldeki oyuncuların, mafya yerine eşcinsel olarak rol yapmalarını sağlardım. Böylece büyük bir çoğunluğun anlamsızca bağlandığı fenomeni ortadan kaldırarak insanlarımızı daha fazla düşünmeye iterdim (Aköz 2010).

Sabah'ın içselleşmiş homofobik ve cinsiyetçi yaklaşımdan kurtulamadığını izlemek bir yana, Star'ın köşe yazılarının karakteristiği ise başka bir yere oturuyordu. Star, aynen Yeni Şafak'ın yaptığı gibi köşe yazılarında din ve eşcinsellik temasını sıklıkla işledi. Star, sivil anayasa yazım sürecinde, LGBT'lerin eylem alanlarında olduğu bir dönemde, eşcinselliği demokrasi, hak ve eşitlik nosyonları ile ele almak yerine, Kuran'ı referans alarak tartıştı. Eşcinsellik "hastalık mı?", "günah mı?", "suç mu?" yoksa "zulüm mü?" soruları etrafında gezindi. Eşcinselliğin Allah yolundan sapma ve "sapıklık" olarak tanımlandığı gazetede konu eşcinsel evliliğinden enseste, sperm bankasına, babalık, soy ve hatta miras tartışmalarına kadar genişletildi. Eşcinsellerin hak mücadelesi başörtüsü meselesi ile birlikte anıldı (Emre 2008; Ögüt 2010). Kimi gazetelerdeki köşe yazılarında "ahlaklıların" mağduriyeti ile "ahlaksızların" hak talepleri bağlamından söylemsel bir kutuplaşma türetildi; başörtüsünün meşruiyeti eşcinsellerin "gayrimeşruluğu" ile pekiştirildi. Eşcinsellerin kendi mahremlerinden kamusala çıkma ve hak talep etme adımları karşısında onlara ahlaki bir değer olarak mahremiyet işaret edildi (Özkan 2010). Star gazetesi yazarlarından Murat Mentuş (2010), "Eşcinseller

cadıdır veya şeytana esir olmuşlardır. Yakılmaları gerekir diyemeyiz. (...) Öte yandan, eşcinselliği övmenin, meşru ve muteber kabul etmenin de manası yoktur", derken, bu görüşü destekleyen Mustafa Akyol ise, güncel bir uyarı ve tehlike sınırı olarak dikkat çekilen nefret söylemi ile arasına şu sözlerle mesafe koymaya çalışıyordu:

...sanırım "eşcinsellik" ile "eşcinseller"i birbirinden ayırt etmek bir "açılım" sağlayabilir. Birincisini dinin günah saydığı ve dolayısıyla tasvip edilemez bir hâl olarak kınamak, fakat eşcinsel olan insanları bu tutuma indirgemenin değerlendirmek ve dahası insan haklarını onlar için de savunmak mümkün. Aynen, "kumar" a ahlaken karşı olmak, bir "kumarbaz" ın da bu yönünü kınamak, ama onu bundan ayrı bir insan olarak görmek ve ona yönelebilecek "nefret suçları"na karşı çıkmak gibi (Akyol 2010).

Meselenin demokratik haklar, özgürlükler ve eşitlik perspektifiyle tartışılması talebinin LGBT hareketler yanında başka pek çok kimlik grupları tarafından yükseltildiği bir dönemde, Star tartışmayı yasak ve günah çerçevesinin içine sıkıştırmakta ısrarcı oldu. Bir yandan eşcinsellerin hak mücadelesini saldırgan bir dille itibarsızlaştırırken ve her fırsatta eşcinsel karşıtı görüşünü dile dökerken, öte yandan başörtüsü ile ilgili mücadelelerde eşcinsellerden gelen destek ve dayanışmayı kabul etmekten imtina etmiyordu. Star gazetesi bu desteği eşcinsellerin varlığını onaylamak için değil, başörtüsü konusundaki haklılığını eşcinsellerin bile teslim ettiğini söylemek, kendi söylemini pekiştirmek için kullanıyordu (Öğüt 2010).

Star, Posta ve Sabah'a göre daha olumlu bir yerde duran Habertürk gazetesi Kaos GL'nin cinsel yönelimin anayasal güvenceye alınması talebini ve devamında LGBT örgütlerin taleplerini Anayasa Uzlaşma Komisyonu'na ulaştırmalarını haber olarak gördü (Habertürk 29. 11.2011; 26. 12.2011). Bunun yanında gazetenin konu ile ilgili Türkiye'yi etkileyen uluslararası uyarı ve gelişmeleri de dikkatli takip ettiğini söylemek mümkün. Ne var ki Habertürk'ün içeriğinde magazinleşme ve içerik çarpıtmadan kurtulamadığını gösteren, hatta açıkça hükümet taraftarı bir tutum içinde olduğunu izleyebileceğimiz haberler de var. Örneğin Aileden Sorumlu Devlet Bakanı Fatma Şahin'in kadın dernekleri toplantısına LGBT örgütleri de çağırmasını gazete "Eşcinsellere davet jesti" (Habertürk 21.09.2011) olarak duyurdu. Yani görüşme LGBT'lerin hak mücadelesinin değil de hükümetin yüce gönüllüğünün bir sonucu gibi sunuldu. Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun Mayıs 2012 toplantısında eşcinsellerin anayasal tanınma taleplerini gündem yapmasını ise gazete çarpık bir şekilde daraltarak "Yeni Anayasa'da 'eşcinsel evliliğe izin' tartışılıyor" (Habertürk 14.05.2012) başlığıyla verdi. Gazete konu ile ilgili bir haberinde tanınma ve eşitlik talebini dillendirenleri veya eylem alanlarındaki özneleri görmek yerine, BBP başkanı Mustafa Destici'nin itirazını haber olarak görmeyi tercih etti. Dahası haberin başlığını da, Destici'nin demecinden çektiği bir cümleyle (darbelere savaş açtığı söylemini öne çıkan bir siyasi iktidar döneminde), "Eşcinsel hakları en büyük darbedir" (Habertürk 15.05.2012) şeklinde attı.

Hürriyet, Milliyet ve Akşam gazeteleri LGBT örgütlerin eylemlerini diğer gazetelere göre politik ve etik açısından görece daha dikkatli bir dille haberleştirdi. Bu gazeteler niceliksel olarak da LGBT eylemlerine daha çok yer verdi . Hürriyet'in toplam 14 haberinden sekizinde LGBT eylemleri haberin öznesi olarak merkeze oturdu. Ne var ki gazete Mayıs 2012'deki Komisyon görüşmelerinden sonra merkez medyanın genelinin tutumuyla uyumlu hareket etti; LGBT eylemlerini izlemekten birdenbire vazgeçti. Oysaki LGBT'ler eylemlerinden hiç vazgeçmediler.

Milliyet üç haber metninde ve bir köşe yazısında eşcinselleri özne olarak görebilen bir perspektiften hareket etti. Anayasa Uzlaşma Komisyonu toplantısındaki cinsiyetçi ve ayrımcı dirence yönelik eleştireliliğini, sınırlı ölçülerde de olsa haber metinlerine aksettirebildi. Ama Milliyet de Mayıs 2012'deki Komisyon "krizinden" sonra eşcinsellerin eylemlerini izlemeyi tamamen bırakanlardan oldu. LGBT taleplerini ve eylemlerin öznelere üç haberinde gören Akşam gazetesi merkez medya içinde, konunun nefret suçları ile bağlantısını kuran tek örnek oldu. Akşam (24.05.2012), Anayasa Uzlaşma Komisyonu görüşmelerinde yaşanan tartışmayı bir temenniyle haberleştirdi: "Yeni Anayasa 'pis zenci'yi önlesin."

Yukarıdaki örneklerden de izlenebileceği üzere, LGBT'lerin taleplerinin Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun önüne ulaştığı Mayıs 2012 tarihinden itibaren, o ana kadar LGBT'leri haberleştirmiş olan gazeteler dahi dikkatlerini Komisyon'a yönelttiler, bir daha da LGBT'lerin eylem ve açıklamalarını takip etmediler¹⁵. Dahası bu tarihten itibaren konuya ve LGBT eylemlerine bütünüyle kayıtsız kalmış gazeteler dahi Komisyon'da olan biteni haberleştirmek iştahından kaçınmadı. Özellikle Sabah ve Habertürk gazeteleri Komisyon'da netleşen siyasi tutumu tespit ettikleri andan itibaren açıkça Komisyon'a tarafgir bir haber diline yöneldiler.

İçeride "merkez medya" kamusalılığı eşcinsel mücadelesini iktidar söylemi ile koşut bir şekilde, eksik ve çarpık bir temsille aktarırken, bu temsilin İngilizce yayımlanan Türkiye gazetelerindeki görünümü nasıldı peki? İçerideki temsil ile dışarıya dönük kurgulanan temsil arasındaki bağlantı ve kopukluğu izlemek için Today's Zaman ve Hürriyet Daily News'in konu ile ilgili haberleri incelendi.

LGBT grupların Türkiye'de yaptıkları dört eylemi haber olarak uluslararası arenaya taşıyan Hürriyet Daily News'in bunun yanında ağırlıklı LGBT hak düzenlemeleri ile ilgili yasal ve hukuki süreçleri haberleştirdiği, Avrupa'nın Türkiye'ye dönük demokratikleşme yönündeki uyarılarını aktardığı izlendi.

¹⁵ Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun Mayıs 2012 toplantısının ardından LGBT grupların tepki açıklamaları ve eylemleri bitmedi. Onlar Anayasa tartışmalarından çıkan olumsuz ve ayrımcı tabloyu ifşa ve protesto etmek üzere Onur Haftası yürüyüşünde, 1 Eylül Dünya Barış Günü'nde, Meclis'e kart gönderme eyleminde hep meydanlardaydılar; anayasal tanınma ve hak taleplerini yinelediler.

Türkiye'deki LGBT hareketin anayasal temsil ile ilgili eylemlerini haber olarak hiç görmemiş olan Today's Zaman'ın konuyla bağlantılı haber başlıkları ise oldukça şaşırtıcı bir içerik sunuyordu. Merkez medyada eşcinselliği hastalık, günah ve suç çerçevesi içine sıkıştıran pek çok gazete haberi ve yorumu varken (ve üstelik aynı sahiplik yapısı içinde olduğu Zaman gazetesi de bunlardan biriyken), Today's Zaman bunlara neredeyse meydan okuyan, LGBT'lerden ödünç alınmış bir ifadeyi başlığa taşıyordu. "LGBT in Turkey: Not an illness nor a crime [Türkiye'de LGBT: Ne hastalık ne de suç]" (21.06.2011) diyerek nefret suçlarının tanımlanması ve engellenmesine dönük çabaları konu ediyordu. Fatma Şahin ile LGBT örgütlerin görüşmesini, "LGBT gains recognition from the government for the first time [LGBT hükümet tarafından ilk kez tanındı]" (22.09.2011) başlığıyla haberleştiren gazete, Türkiye dışındaki okurları gözünde hükümetin LGBT'leri tanıyan, demokratik ve çözümsel bir tutum içinde olduğu izlenimi yaratıyordu. Dolayısıyla, merkez medyanın LGBT'leri görmeyen ayrımcı dili Today's Zaman'da ve Hürriyet Daily News'da izlenmiyordu. Bu bağlamda, Doğan Grubu'na ait Hürriyet Daily News ile Hürriyet gazetesinin içerikleri karşılaştırıldığında büyük bir fark izlenmemektedir fakat aynı karşılaştırma Feza Gazetecilik'e ait Zaman ile Today's Zaman gazetelerinin içerikleri arasında yapıldığında ortaya dikkat çekici bir farklılık çıkmaktadır. Bu farklılık, son on yıl boyunca medya içeriklerinin yönetimi ve kontrolünde etkin çaba harcayan hükümetin, medya üzerinden içerideki kamusala ve dışarıdakine iki farklı resim aktardığı yorumunu mümkün kılmaktadır.

Genel Değerlendirme ve Sonuç: Muhafazakar Siyasi Söylemin İki Yüzü

Bu araştırmada, LGBT grupların yeni Anayasa yazım sürecine müdahilliklerinin merkez medya tarafından haberleştirilme biçimi analiz edildi. Temel tartışmasını ve analiz kategorilerini medya-iktidar ilişkisi bağlamı ile çerçeveleyen çalışmanın sonuçları aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

Satış raporları sıralamasında ilk 15 içinde yer alan gazeteler arasında, LGBT hak mücadelesine ilişkin eylemleri ve etkinlikleri dikkatle izlemeye ve ayrımcılıktan uzak, politik olarak ve habercilik açısından doğru bir haber diliyle aktarmaya çalışan gazete sayısı üçtür (Hürriyet, Milliyet ve Akşam).

Toplam içindeki 10 gazete ise LGBT eylemleri ile ilgili olarak açıkça ayrımcı bir dili benimseyen, hatta kimi örneklerde nefret söylemine dönüşen yönde tutum almıştır. On gazetenin bu yönde izlediği stratejiler analiz bilgilerinden hareketle aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

– LGBT'leri politik aktör olarak görmeme veya görmezden gelme, görmekten kaçınmadığı büyük kitlesel eylemlerde ise kalabalık içinde görünmez kılma (Zaman, Takvim, Yeni Şafak, Star, Vatan).

– Eşcinsellerin kimlik ve hak taleplerini, hak, demokrasi ve eşitlik nosyonlarından ziyade ahlaki ve dinsel referanslar üzerinden tartışma, konuyu hastalık, günah, suç, zulüm denklemleri içine çekme. Tartışmayı ensest, sperm bankası, soy ve miras devamlılığı tartışmalarının içine çekerek, konuyu inanç ve ahlak çıkmazında kilitleme (Zaman, Yeni Şafak, Türkiye, Star).

– Eşcinsellerin hak taleplerini konjonktürel siyasi hesaplaşmaların konusu yapma; eşcinsel hakları ile başörtüsü takma hakkı arasında saldırgan polemikler üretme, BDP ve eşcinsellik denklileri kurarak ayrımcılık dilini nefret söylemi ile ekleme (Yeni Şafak).

– Haberlerde stratejik olarak görmediği eşcinselleri, köşe yazarlarının kanaat önderliğine havale etme; olgusal bilgi ile donatmadığı okur kitlesini (kamusunu) haberi olmadığı bir konuda ahlaklaştırılmış ve dinselleştirilmiş bir söylem üzerinden kuşatma ve manipüle etme (Zaman, Yeni Şafak, Star).

– Eşcinsel bireylerle ve/ya hak mücadelesi veren eşcinsel gruplarla diyalog içinde olduklarını, eşcinsellerin kendilerinin de hata ve günah içinde olduklarını kabul ettiklerini iddia etme (Yeni Şafak, Star).

– Haber içeriğini sansasyonelleştirme, magazinleştirme ve çarpıtma; eşcinselleri kimi zaman sıra dışı kimi zaman ise tehdit olarak etiketleme (Posta, Habertürk ve Sabah).

– Hükümeti destekleyen bir söylemi ve haber dilini benimseme (Sabah, Habertürk).

Özetle, merkez medyanın büyük bir çoğunluğu haber içeriğini, demokrasi ve hak temelli politik nosyonlardan ziyade, dinsel ve ahlaki söylemlerle kurmakta, iktidar ile uyumlu bir toplumun kültürel ve politik zihni referanslarını norm/al olarak yerleştirmektedir. Bununla bağlantılı olarak ve iktidarın medya üzerindeki gücünü de tekrar hatırlayarak, merkez medyanın ortaya koyduğu bu resmin aynı zamanda hükümetin konu ile ilgili tutumuna dönük de bilgi aktardığını söylemek mümkündür. Bu bilgiler ışığında hükümetin, kamuya sürekli demokrasi, hak ve eşitlik mesajları vermesi ile eşcinsellerin anayasal taleplerine yönelik açıklamaları ve eşcinsellere dönük tutumu arasında açık tutarsızlık ortaya çıkmaktadır. Medyanın optiğinden konu ile ilgili görünen temsil çerçevesi, hükümetin söylemindeki bu tutarsızlığı net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu noktada bir diğer analiz eksenine geçilebilir.

Analize konu olan gazetelerin haber içerikleri, içerideki kamusal ayrımcı ve muhafazakar söylemler taşırken, Türkiye'nin siyasi gündemini uluslararası kamusal aktaran Hürriyet Daily News ve Today's Zaman'da ise politik açıdan ve haber etiği açısından özenli, hak ve eşitlik nosyonlarını merkeze alan bir dil dikkat çekmektedir. Bunun yanında iki gazete üzerinden uluslararası kamuya

özellikle mevcut AKP iktidarı ile sağlanmış daha demokratik bir Türkiye resmi sunulmaktadır. Siyasi iktidar, söylem yönetimi ve medya üzerindeki etkisini iki ayrı yüzü olan bir strateji üzerinden kurmaktadır: Merkez medya bileşenleri yoluyla Türkiye'deki kamuoyunu LGBT'ler konusunda ayrımcı bir tutum üzerinden yönetir ve yönlendirirken, İngilizce yayın yapan gazeteler yoluyla dışarıdaki kamuoyuna iç kamusalda dolaşıma sokulan söylemin aksi yönde haberler aktarmaktadır.

Bunlara ek olarak, medyanın ne zaman konuştuğu ve ne zaman sustuğu da ayrıca söylemsel olarak dikkatli izlenmelidir. Bu bağlamda, LGBT eylemlerini ve eşcinselleri haber öznesi olarak görebilmiş gazeteler dahil tüm medya bileşenlerinin, Mayıs 2012 toplantısından itibaren dikkatlerini Anayasa Komisyonu'na yöneltmesi, yukarıdaki iki sonuç değerlendirmesine eklenecek yeni sonuçlar üretmiştir. Mayıs 2012 tarihli Komisyon toplantısı devamında medya kuruluşlarının tamamının LGBT öznelerin hak mücadelelerini haberleştirmekten vazgeçmesi, her şeyden önce medyanın devam eden bir süreci izlemek ve aktarmak sorumluluğunu yerine getirmemesi olarak yorumlanmalıdır. Ayrıca, merkez medya bu toplantıdan itibaren, dikkatini neredeyse tamamen Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nda olan bitene yöneltmek, açıkça AKP'nin ve MHP'nin muhafazakar siyasi söyleminin belirleyiciliği ile biçimlenen ve LGBT'lerin hak talebini reddeden Komisyon'dan taraf bir tutum almış, böylelikle, demokratik hak mücadelelerinin ve taleplerin karşısında yasa koyucuları simgesel bir güç olarak onaylamış ve sabitlemiştir. Dahası bu tercih, politik özne olarak LGBT mücadelesini Komisyon'un iktidarı karşısında görünmez kılmak, onları kamu nezdinde de zayıf ve önemsiz olarak işaretlemek anlamına gelir.

LGBT hareket ise tüm bunlara rağmen mücadelesini sürdürmektedir; hem Anayasal eşitlik ve "cinsiyet kimliğinin" tanınması için, hem de merkez medyanın homofobik bakışını kırmak ve dönüştürmek için. Bunun da ötesinde, LGBT'ler, analize konu olan süreçte uluslararası kamusal aktarılan gerçek dışı haberlerin bir gün gerçek olması için politik mücadele vermektedir.

Kaynakça

AÇIKGÖZ Esra; ERDEMOL Mustafa Kemal (2012), "Ötekileştiren Zihniyet Muhafazakarlık/4: Remzi Altunpolat ile Röportaj", <http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=362798>, 11.09.2012.

ADAKLI Gülseren (2006), **Türkiye'de Medya Endüstrisi: Neoliberalizm Çağında Mülkiyet ve Kontrol İlişkileri**, Ankara, Ütopya.

ALANKUŞ Sevda (2005), **Medya ve Toplum**, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları.

BİANET (2012), "'İnanmama özgürlüğü' Anayasa'da", <http://www.bianet.org/bianet/din/140857-inanmama-ozgurlugu-anayasada>, 13.09.2012.

ÇAKIR Bawer (2008), "Ne Güzel Vekillerimizsiniz Siz Sabahat Tuncel ve Zafer Üskül", <http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=1756>, 25.04.2013.

ÇAYLI Emek; DEPELİ Gülsüm (2012), **İfade Özgürlüğünün On Yılı**, İstanbul IPS İletişim Vakfı Yayınları: BİA.

DEPELİ Gülsüm (2006), "How the Press framed the 'Gay-Lesbian Clash'?", **Kaos GL English: LGBT in Turkey**, Ankara, Kaos GL, ss. 77-79.

DURŞUN Çiler (2003), "İslamcı Basında Kemalizm Karşıtlığının Kurulması", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, 58/4, ss. 47-82.

EGE Gözde Burcu (2012), "Genel Ahlak"ın Gölgesinde İnsan Hakları Temelli Anayasa Mümkün Mü?", <http://anayasaizleme.org/2012/07/16/%E2%80%9Cgenel-ahlak%E2%80%9Din-golgesinde-insan-haklari-temelli-anayasa-mumkun-mu-gozde-burcu-ege>, 12.09.2011.

HALL Stuart (1997), **Representation: Cultural Representations and Signifying Practices**, (der.) London, Sage in Association with Open University.

İNAL Ayşe M. (1996), **Haberi Okumak**, İstanbul, Temuçin Yayınları.

JACKSON Stevi; SCOTT Sue (2012), **Cinselliği Kuramlaştırmak**, Ankara, Notabene.

KAOS GL (2012a), "Yeni Anayasa Yazımında 'Kriz' Adı Altında Tartışılan Eşcinsellerin Yaşam Hakkıdır!", <http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=11417>, 14.09.2012.

KAOS GL (2012b), "Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nda 'Çocuğum Eşcinsel Olursa'", <http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=11439>, 13.09.2012.

KAOS GL (2012c), "LGBT'ler Anayasal Eşitlik İçin Sivil Toplumdan Destek Bekliyor", <http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=11838>, 14.09.2012.

KEANE John (1999), **Medya ve Demokrasi**, Çev. Haluk Şahin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

KEJANLIOĞLU Beybin (2004), **Türkiye'de Medyanın Dönüşümü**, Ankara, İmge.

KENİŞ Şebnem (2011), "Eşcinsellik, İslam ve İfade Özgürlüğünün Sınırları", <http://bianet.org/biamag/toplumsal-cinsiyet/127509-escinsellik-islam-ve-ifade-ozgurlugunun-sinirlari>, 12.09.2012.

KORKMAZ Serhat (29.05.2012), "Eşcinsel Hakları Güvenceye Alınmalı", <http://bianet.org/bianet/lgbtt/138693-escinsel-haklari-guvenceye-alinmali>, 26.02.2013.

KÖYLÜ Murat (02.07.2012), "LGBT Örgütleri Türkiye Hükümetinin Gölgesi Olacak", <http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=12007>, 13.09.2012.

KURBAN Dilek; SÖZERİ Ceren (2012), İktidarın Çarkında Medya, Demokratikleşme Programı, Medya Raporları Serisi 3, TESEV.

KÜÇÜK Mehmet (2005), **Medya İktidar İdeoloji**, (der.) İstanbul, Bilim Sanat Yayınları.

LAMDAİSTANBUL (16.01.2012), "SPoD Anayasa Uzlaşma Komisyonu ile Görüşecek!", <http://www.lambdaistanbul.org/s/etkinlik/spod-anayasa-uzlasma-komisyonu-ile-gorusecek/>, 26.02.2013.

MURDOCK Graham; GOLDING Peter (1997), "Kültür, iletişim ve ekonomi politik", çev. D. Beybin Kejanlıoğlu, **Medya Kültür Siyaset**, (der.) Süleyman İrvan, Ankara, Ark, ss. 49-76.

ÖZ, Yasemin (2010), "Ayrımcılık ve Eşitsizliğin Kanıtı: Anayasa Taslağı", <http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=5365>, 13.09.2012.

PEMBEHAYAT (23.05.2012), "Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nda 'Çocuğum Eşcinsel Olursa'", <http://pembehayat.org/anayasa-uzlasma-komisyonunda-cocugum-escinsel-olursa/>, 28.02.2013.

TAHAOĞLU Çiçek (2012), "Mecliste LGBT Açılımı Ne Zaman?", <http://bianet.org/biamag/lgbtt/138633-mecliste-lgbt-acilimi-ne-zaman>, 12.09.2012.

SPoD (2012a), "SPoD LGBT Yurttaşların Yeni Anayasa'ya Yönelik Talepleri", <http://anayasaizleme.com/wp-content/uploads/2011/11/SPoD-Anayasa-Raporu.pdf>, 13.09.2012.

SPoD (2012b). "SPoD'un Anayasa Kampanyasına Avrupa Parlamentosu'ndan Destek", www.spod.org.tr/turkce/wp-content/uploads/2012/09/SPoD_AP_destek_haberi.docx, 14.09.2012.

VAN DIJK Teun A. (2005), "Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları", **Medya İktidar İdeoloji**, (der.) Mehmet Küçük, Ankara, Bilim ve Sanat, ss. 315-376.

YENEN İbrahim (2012), "Yazılı Basında 'Din Adamı' Kimliğinin Temsili", **Turkish Studies**, No. 7/2, ss. 1161-1181.

YILMAZ Önder (2012), "Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nda 'Çocuğum Eşcinsel Olursa' Krizi", <http://siyaset.milliyet.com.tr/anayasa-uzlasma-komisyonu-nda-cocugum-escinsel-olursa-krizi/siyaset/siyasetdetay/23.05.2012/1543816/default.htm>, 28.02.2013.

Analiz Kaynaklar

Köşe Yazıları

AKÖZ Emre (2010), "Tehlikeli fikirleri tartışmanın anlamı: Türkiye değişiyor!", *Sabah*, 18.02.2010.

AKYOL Mustafa (2010), "Eşcinsellik, Müslümanlık ve sıra dışı evlilik", *Star*, 15.03.2010.

ALATLI Alev (2007), "Dinin" içi nasıl boşaltılır?", *Zaman*, 21.04.2007.

- DONAT Yavuz (2010), "Talep Yağmuru", *Sabah*, 26.04.2010.
- EMRE Akif (2008), "Başörtüsü Nasıl Savunulmaz?", *Yeni Şafak*, 28.02.2008.
- KAPLAN Yusuf (2010), "Eşcinsellik İnsan Türüne ve Fıtratına Saldırı", *Yeni Şafak*, 02.04.2010.
- KARAMAN Hayrettin (2011), "Tahammül mü, Hoş görmek mi?", *Yeni Şafak*, 07.08.2011.
- KARAMAN Hayrettin (2009a), "Eşcinsellik Problemi", *Yeni Şafak*, 21.05.2009.
- KARAMAN, Hayrettin (2009b), "Kuran Eşcinselliği Kınıyor ve Yasaklıyor", *Yeni Şafak*, 28.05.2009.
- KARAMAN Hayrettin (2009c), "Hadisler de Eşcinselliğe İzin Vermiyor", *Yeni Şafak*, 29.05.2009.
- MENTEŞ Murat (2010), "Ahlak Çağdan Çağa Toplumdan Topluma Değişmez", *Star*, 21.03.2010.
- ÖĞÜT Süheyb (2010), "Eşcinselleri Sorun Etmeden Başörtüsüne Özgürlük İstemek", *Star*, 8.03.2010.
- ÖZKAN Fadime (2010), "Eşcinsellik hastalık değil günah ama zulüm yasadır", *Star*, 22.03.2010.

Haber Metinleri

- Akşam* (24.05.2012), "Yeni Anayasa 'pis zenci'yi önlesin".
- Habertürk* (29. 11.2011), "Kaos GL Cinsel Yönelime Anayasal Güvence İstedi".
- Habertürk* (26. 12.2011) "Gay ve Lezbiyen Örgütleri Yeni Anayasa Taleplerini İletti".
- Habertürk* (21.09.2011), "Eşcinsellere davet jesti".
- Habertürk* (14.05.2012), "Yeni Anayasa'da 'eşcinsel evliliğe izin' tartışılıyor".
- Habertürk* (15.05.2012), "Eşcinsel hakları en büyük darbedir".
- Posta* (22.05.2012), "Anayasa 'Eşcinsel Hakları'na Takıldı".
- Sabah* (24.04.2012), "Anayasada 'ensest' endişesi tartışıldı".
- Sabah* (27.05.2012), "Eşcinsel Tartışmasına 'Hiç Kimse' Formülü".
- Sözcü* (14.05.2012), "Eşcinsel Haklarında da Türkiye Son Sıralarda".
- Takvim* (01.05.2012), "Mayıs Kardeşliğinin Bayramı".
- Today's Zaman* (21.06.2011), "LGBT in Turkey: Not an illness nor a crime".

Today's Zaman (22.09.2011), "LGBT gains recognition from the government for the first time".

Vatan (12.01.2012), "AB'nin Türkiye İlerleme Taslak Raporu".

Vatan (01.05.2012), "Yüzbinler Taksim'de!".

Yeni Şafak (02.05.2012), "En Güzel 1 Mayıs".

Zaman (01.05.2011), "Diyarbakır'da 1 Mayıs kutlamaları sona erdi".

Zaman (16.05.2007), "Gay kulübüne izin veren YÖK'e suç duyurusu".

Zaman (02.05.2012), "Bayram Havasında 1 Mayıs".